

SØLLERØDTUREN

Alvej, landsteder og grænseland

Denne lille rundtur i Søllerød er 3.2 km. Turen fortæller historien om udviklingen af Søllerød By. Med denne vejviser kan én i gruppen være guide og læse op undervejs på ruten.

Den smukke tur fortæller historien om udviklingen af Søllerød By og omegn fra rydningsby anlagt i den sene vikingetid til 1700-tallets opførelse af sommerlandsteder for den øvre middelklasse, der søgte idyl og landlig fred. Turen starter ved Mothsgården, som er Danmarks ældste landsted.

De historiske steder du møder undervejs på Søllerødturen er:

1. Søllerød som rydnings- og landsby - Mothsgården, Danmarks ældste landsted
2. Alvejen og Søllerød kro ved gadekæret - Krohold fra 1677
3. Søllerød Slot - Landliggerens huse og landsteder
4. Søllerødvej 64 - Søllerød Kommunes første rådhus
5. Kirkeskoven - Tilhørte tidligere Kirken
6. Rillesten - Med spor fra stenhuggerens værktøj
7. Grænselandet – vandløbene - Tusindårig grænse mellem Nordsjælland og hovedstadsområdet
8. Havarthigården - Mejeri – ostefremstilling og mejerielever. Moderne landbrug og teglværk
9. Klokkerhuset - Embedsbolig for degn og klokker
10. Søbakkevej - Drewsens Hospital og Prinsesseskolen
11. Søllerød Kirkegård - Med gravsteder for mange af sognets kendte og historiske personer

1. Søllerød som rydnings- og landsby. Mothsgården, Danmarks ældste landsted

Søllerød er en rydningsby, hvad man kan se af endelsen –rød i navnet. Engang i den sene vikingetid drog en person ved navn Sølvé ud fra en af de andre landsbyer, og her ryddede han et stykke jord i skoven. Ret meget mere ser det ikke ud til at det blev til. I 1370 var der kun en gård i Søllerød. I begyndelsen af 1600-tallet ser der ud til at have været tre, hvor den ene var præstegården, som ejede langt det meste af jorden. Søllerøds beliggenhed på toppen af en bakke uden nem adgang til vand var ikke tiltrækkende for omegnens bønder.

Mothsgården er Danmarks ældste bevarede landsted. I slutningen af 1600-tallet var det lystejeendom for gehejmeråd og sprogforsker Matthias Moth. Matthias Moth (1649-1719) var topembedsmand under Christian V. Han begyndte at indsamle stof til sin store ordbog ca. 1686. I 1699 blev han afskediget og kunne hellige sig arbejdet med ordbogen. - Ved sin død efterlod han et omfattende håndskriftmateriale, i alt 62 foliobind, som i dag findes på Det Kongelige Bibliotek. Ordbogen blev aldrig trykt, men et af de håndskrevne bind kan du opleve på Mothsgården.

På Mothsgården har flere andre kulturpersonligheder sat deres fodspor i årenes løb. De prominente gæster tæller blandt andre tegneren Storm P. og den norske komponist Edvard Grieg. Et af Griegs mest berømte værker, klaverkoncert i a-mol, er skrevet under et sommerophold på Mothsgården i 1868.

2. Alvejen og Søllerød kro

Alvejen mellem kroen og kirken løber den ene af de to gamle oldtidsveje mellem Nordsjælland og København i området mellem Furesøen og Øresund. Vejen igennem Søllerød er formentlig kommet til allerede, da bonden Sølve slog sig ned her og dyrkede jorden. Bortset fra hoffet, som fra slutningen af 1500-tallet kunne bruge den nye kongevej, gik al færdsel fra Birkerød og Hillerød igennem Søllerød. Også kulsvierne fra bl.a. Rude Skov

færdedes her. Vejen fortsatte sit snoede forløb sydpå over Mølleåen og ind mod København. Først i 1774 blev Kongevejen åbnet for almindelig trafik, dog kun mod betaling, så alvejen mistede ikke sin betydning fra den ene dag til den anden. Betaling af bompengge blev opretholdt helt frem til begyndelsen af 1900-tallet. Bommen i Holte blev først fjernet i 1912.

Historien om Søllerød Kro skal ses i sammenhæng med kirken og dennes placering. Kirken i Søllerød blev omkring 1180 placeret på en bakketop 30 meter over havet ved alvejen. Markant og synligt i landskabet ved den meget lille landsby Søllerød, og tæt på hvor folk færdedes, ikke ved sognets største landsby, som var Nærum. Det medførte ganske megen trafik, og derfor var det naturligt, at der også måtte findes en kro. I 1600-1700-tallet var det almindeligt, at præstens kone havde kroholdet, og sådan var det også i Søllerød. Det første sikre vidnesbyrd om kroen er fra 1677, hvor præstens kone får tilladelse til "et lidet Krohold for Reisende og Lustrende".

Hvordan kroen så ud på daværende tidspunkt vides ikke. Den bygning, hvor årstallet 1677 kan ses i dag, er fra slutningen af 1800-tallet. Det gik godt for kroen, som i 1750 fik sin kongelige bevilling. Kroen udviklede sig i første halvdel af 1800-tallet til at være en egentlig krogård med et jordtilliggende på 60 tønder land. Selvom kroen har en lang historie opstod der aldrig noget "krodynasti", hvor kroen gik i arv. I stedet har den haft skiftende ejere op gennem historien.

I løbet af 1900-tallet og helt frem til 1960'erne var kroen et ydmygt, men hyggeligt sted. Det var almindeligt, at folk kom cyklende, slog sig ned for at puste ud og blot købte en halv sødmælk til den medbragte madpakke. Havde man lyst, kunne man fornøje sig ved keglebanen, som lå bag kroen, der hvor der er parkeringsplads i dag. Som kro udviklede stedet sig i nyere tid til at være et fint sted med et traditionelt fransk køkken. I 1987 fik kroen sin første Michelin-stjerne.

Når I har gået hele ruten, vil I komme forbi Søllerød Kro, når I kommer op ad alvejen ved siden af kirken.

3. Søllerød Slot - Landliggernes huse og sommerlandsteder

Med enevældens indførelse i 1660 bliver København for alvor et magtcentrum, og der voksede hurtigt en stor embedsmandsstand frem. For dem var det vigtigt at være i nærheden af hoffet i København, men byen havde vokseværk og blev mere og mere sammenklemt og usund bag voldene. En række af embedsmændene begyndte at se sig om efter smukke omgivelser uden for hovedstaden, hvor de kunne slå sig ned om sommeren. Selv om de fleste landsteder var beskedne i forhold til Adlens slotte, så kom de alligevel til at præge hele Søllerødområdet. I den florissante handelsperiode i slutningen af 1700-tallet skabtes mange store formuer i Danmark, og velhavende handelsfolk byggede sommerlandsteder uden for byen, også i Søllerød. Interessen for området holdt sig blandt velhaverne i 1800-tallet, og samtidig begyndte interessen for den nordsjællandske natur at tiltrække kunstnere, forfattere og andre kulturpersonligheder, som søgte arbejdsro og inspiration. Det arbejde, de lavede til de velhavende landliggere, var et vigtigt bidrag til deres virksomhed.

Søllerød slot - Her lå den oprindelige Søllerødgård, som i 1737 blev købt af Frederik Danneskiold-Samsøe. Han var barnebarn af Christian V og hans officielle elskerinde, Sophie Amalie Moth. Han var kort forinden blevet chef for flåden og i 1742 byggede han et stort hovedhus med stald, orangeri og slotskapel i sidefløjene. Fra bygningens tagbalkonen var der udsigt til Øresund og i godt vejr helt til København. Senere ejere lod slottet forfalde og ombygge flere gange. I det nuværende kapel er der endnu rester af den gamle stald. Gården blev i 1915 ombygget til ukendelighed af hofjægermester Tværmoes og da det brændte i 1921, opbyggede han det igen på præcis samme måde. Bygningen er endnu beboet af efterkommer af hofjægermesteren, og den har et ret smukt klokkespil.

4. Søllerød Kommunes første rådhus

I de sidste par årtier af 1800-tallet skiftedes sognerådet mellem at holde møde på Vedbæk kro og Søllerød kro. I samme periode ændrede sognet helt karakter med fremvæksten af nye store villakvarterer, samtidig med at lovgivningen stillede større krav til administrationen. Derfor nedsatte sognerådet i marts 1903 et udvalg angående en kommunal administrationsbygning. I juni samme år vedtog sognerådet opførelsen af Søllerøds første rådhus på grunden Søllerødvej 64, som konsul P. Hansen fra Søllerødgård, havde foræret kommunen. Det nye rådhus blev indviet 24. maj 1904. Det indeholdt to kontorer, en mødesal, samt bolig for rådhusbetjenten. Allerede i 1920'erne blev man klar over, at det nye rådhus var for lille. I 1935 blev kælderens og rådhusbetjentens bolig inddraget til kontorer. Det blev kun en midlertidig løsning, for i 1938 vedtog man efter en ophedet debat opførelsen af det nuværende rådhus i Holte, som blev indviet i 1942.

5. Kirkeskoven

Ældgammel skov i det kuperede område mellem Søllerød og Øverød. Skoven tilhørte Søllerød Kirke, da den blev etableret.

Her finder du indgangen til Kirkeskoven.

6. Rillesten - Spor fra stenhuggerens værktøj.

Rillerne er forarbejdet for at kunne flække stenene ved at banke kiler i rillerne. Ved at flække stenen på fem eller seks flader fik man kvadrater, der blev brugt som byggemateriale.

7. Grænselandet – vandløbene

Tusindårig grænse mellem Nordsjælland og hovedstadsområdet. Det øst-vest gående vandløb var vanskeligt passabelt. Trafikken samlede sig derfor ved de få vadesteder.

8. Havarthigården (på toppen af bakken)

I 1848 blev Hanne Nielsen som 19-årig gift med Hans Nielsen fra Havarthigården. Hanne rejste rundt i Danmark og lærte sig moderne mejeribrug. For at lære mere om ostefremstilling, tog hun på studierejser rundt i Europa, på trods af at hun ikke kunne andet end dansk.

Hjemme i Danmark byggede hendes mand både en ny gård og et teglværk. Teglværket blev umiddelbart en succes på grund af den økonomiske fremgang i midten af 1800-tallet, hvor bønderne i Danmark byggede som aldrig før. Teglværket leverede også mursten til genopførelsen af Frederiksborg Slot efter branden i 1859. Hans Nielsen drev gården efter de mest moderne metoder. Det egnede den nybyggede gård sig godt til.

Det var dog Hanne Nielsen, der gjorde gårdens navn kendt over hele landet. Det var først og fremmest ostefremstillingen, der skabte hendes ry. Hun begyndte med norsk myseost, men senere

også en lang række europæiske ostetyper. Hun skabte selv Chr. IX osten. Mens den ost, som senere er blevet kendt som havarthiost, ikke har baggrund i hendes ostefremstilling. Havarthigården var et søgt lærested; i 1890 havde Hanne Nielsen haft ca. 1000 elever igennem den etårige hårde - og dyre - uddannelse. Hun fastholdt gennem hele livet sit udgangspunkt som gårdmandskone fra midten af 1800-tallet i både optræden og påklædning. Ved sin død i 1903 stod hun som repræsentant for en svunden epoke. Andelsmejerierne havde overtaget efter Hanne Nielsens håndværksbaserede metode. Imidlertid var hendes indsats, gennem de høje faglige krav hun stillede til sine elever, af blivende betydning for de følgende generationer af mejersker og mejerister.

9. Klokkerhuset - Embedsbolig for degn og klokker

Klokkerhuset har gennem mange generationer tjent som embedsbolig for kirkens ansatte, som også kunne udnytte skoven. Foran huset lå Degneengen, som antyder, at der også var et mindre husdyrhold.

10. Søbakkevej - Drewsens Hospital og Prinsesseskolen

Drewsens hospital (gul bygning) var bolig for fattige i sognet. I over 200 år husede bygningen på Søbakkevej 36 alderdomshjemmet Drewsens Hospital. Det har navn efter papirfabrikant på Strandmøllen J. C. Drewsens farbroder Højesteretsassessor Jørgen Christoffer Drewsen, som døde 1801. Hans enke Magdalene testamenterede midler til opførelse af et hospital til ubemidlede ældre ved sin død i 1804.

I 1834 var der to stuer med plads til 4 – 6 mænd og 6 – 8 kvinder af sognets 50 – 60 fattige. Det fungerede som alderdomshjem helt frem til midten af 1950'erne.

Prinsesseskolen, som lå i huset på Søbakkevej 35, var blandt sognets første skoler, oprettet af arveprinsesse Sophie Hedvig i 1721. For den dybt religiøse prinsesse var skolens vigtigste formål at lære almuen at læse Biblen selv og forstå de salmer, der blev sunget i kirken. Mere verdslige kundskaber kom i anden række. Børnene lærte at læse, men ville man også lære at skrive og regne kostede det ekstra.

Mod søen lå Vaskeriet Sødal, som var en af kommunens tidlige industrier. Det begyndte sin virksomhed på den nu tomme grund ned mod søen i 1841. Dengang var det kun et lille vaskehus med tre vaskekoner. Det udviklede sig støt, og tog det store spring ind i industriens tidsalder, da der i 1902 blev installeret dampkedel og faciliteter, som farveri og kemisk tøjrensning. I 1922 begyndte beboerne omkring fabrikken at klage over røg, støv og larm. Alligevel fortsatte virksomheden frem til begyndelsen af 1970'erne; de sidste år dog på betydelig nedsat kraft. Da virksomheden var på sit højeste var der mere end 30 ansatte.

11. Søllerød Kirkegård

Den smukt beliggende kirkegård blev udvidet i mange omgange fra midten af 1800-tallet til sidste halvdel af 1900-tallet, og bredte sig efterhånden ud over de gamle præstegårdsmarker, som lå fra Søllerød by og ned mod Geelskov.

Den ældste del af kirkegården er beliggende omkring selve kirken og er blevet udvidet flere gange. Den har været i brug siden middelalderen, men dengang var gravskikken meget anderledes end i dag. Der var ingen inddelinger i egentlige gravsteder. Ofte var gravene blot markeret med en lille tue eller et trækors; når det var væk kunne stedet benyttes igen. Fine folk blev som regel gravlagt inde i kirken, hvad der ikke var uden problemer. I 1805 udstedte kongen derfor en forordning, der forbød begravelser inde i kirker.

Indtil begyndelsen af 1800-tallet var det skik, at man blev begravet i gravkvarterer, hvor hver landsby havde sit kvarter beliggende på kirkegården nogenlunde som hvor landsbyen lå i forhold til Søllerød Kirke. Princippet var naboer i livet, naboer i døden. I løbet af 1800-tallet bliver gravstederne indhegnet enten af hække eller de bekostelige støbejernsgitre, som stadig ses mange steder. Der blev også bygget en række markante mausoleer.

Søllerød Kirkegård rummer også en række gravminder over personer af historisk betydning.

Fortsæt venstre om kirken (væk fra søen) via den lille asfalterede vej, så kommer du til Søllerød Kro på din venstre side og Mothsgården på din højre.

MÅL

Har du tid og lyst, er du velkommen til at slå dig ned på Mothsgårdens hyggelige gårdsplads og hvile fødderne. Mange prominente gæster har i tidens løb kigget her forbi.

Is og kaffe kan købes i Mothsgårdens museumsbutik.